

מפגש מס' 121

דף מקורות

איוב ג'-ז'

התמודדות עם חיים של סבל - אליפז ואיוב

פרק ג': איוב מקלל את יומו

קללת יום היוולדו:

ויען איוב ויאמר:

(א) והלילה אמר הרה גבר:	(ג) יאבד יום אולד בו
(ב) הלילה ההוא יקחהו אפל	(ד) היום ההוא יהי חשך
אל יחד בימי שנה	אל יודו שהו אלוה ממעל
במספר ירחים אל יבא:	ואל תופע עליו נהרה:
(ז) הנה הלילה ההוא יהי גלמוד	(ה) יגאלהו חשך וצלמות
אל תבא רננה בו:	תשכר עליו עננה
(ח) יקבהו אררי יום העתידים עדר	יבעתהו פמרי יום:
לוינתן:	
(ט) יחשכו בוכבי נשפו יקור לאור ואין	

(י) כי לא סגר דלתי בטני ויסקתר עמל מעיני:

תיאור השאול כמקום מנוחת עולמים ללא סבל:

- (ג) כי עתה שכבתני ואשקוט ישנתי אז וינוח לי:
 (ד) עם מלכים ויעצי ארץ הבנים חרות למו:
 (טו) או עם שרים וזהב להם הממלאים בתי הם כסף:
 (זי) שם רשעים חדרו רגז ושם ינוחו יגיעי כח:
 (יח) יחד אסירים שאנגנו לא שמעו קול נגש:
 (יט) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו:

תמיהה על הצורך בחיים:

- (יא) למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי ואגוע:
 (יב) מדוע קדמוני ברקים ומה שדים כי אינק:

(טז) או כנפל טמון לא אהיה בעללים לא דראו אור:

- (כ) למה יתן לעמל אור וחיים למרי נפש:
 (כא) המחפס למות ואינגו ויחפרהו ממטמונים:
 (כב) השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר:

חתימה שירית:

(כג) לגבר אשר דרכו נסתרה ויסקר אלוה בעדו:

סיבת התלונה:

- (כד) כי לפני לחמי אנחתי תבא ויתכו כמים שאגתי:
 (כה) כי פחד פחדתי ויאחני ואשר יגרתני יבא לי:
 (כו) לא שלחתי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז:

פרקים ד'-ה': תוכחת אליפז

טענה ב' - תוכחה על היומרה - אדם מטבעו חוטא:

- (ז) האנוש מאלוה יעדק אס מעשהו וטהר-גבר:
- (יח) הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה:
- (יט) אף שכני בתי-חמור אשר-בעפר יסודם ידכאום לפני-עש:
- (כ) מבקר לערב יפתו מפלי משים לנצח יאבדו:
- (כא) הלא-נסע יתרום בס ימותו ולא בחכמה:

מי שמנסה להיות מושלם סובל:

- (הא) קרא-נא היש עונך ואל-מי מקדשים תפנה:
- (ב) כיל-אוייל יהרג-כעש ופתה תמית קנאה:
- (ג) אני-דאיתי אויל משריש ואקוב נוהו פתאם:
- (ד) ירחקו בניו מי-שע וידכאו בשער ואין מציל:
- (ה) אשר קצרו רעב יאכל ואל-מזננים יקחהו ושאר צמים חילם:

טענה א' - תוכחה על עצם התלונה:

- (ב) תגסה דבר אליך תלאה ועצר במלין מי יוכל:
- (ג) הגה יסרת רבים וידים רפות תחזק:
- (ד) פושל יקימון מליך ובדקים ברעות תאמין:
- (ה) כי עתה ו תבוא אליך ותלא תגע עדיך ותבהל:
- (ו) הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך:

סבל הוא תוצאה של מעשים רעים:

- (ז) זכר-נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו:
- (ח) פאשר דאיתי חרשי און וזעי עמל יקצרהו:
- (ט) מנשמת אלוה יאבדו ומרוח אפו יכלו:
- (י) שאנת אריה וקול שחל ושני כפירים נתעו:
- (יא) ליש אבד מפלי-טרף ובני לביא יתפרדו:

בין הטענות - חזון אליפז:

- (יב) ואלו דבר יגנב ותקח אזני שמיך מנהו: (ג) בשעפים מחזינות לילה בנפל תרדמה על-אנשים:
- (יד) פחד קראני ורעדה ורוב עצמותי הפחיד: (טו) ורוח על-פני יחלף תסמר שערות בשרי:
- (טז) יעמד ו לא-אפיר מראהו תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע:

סיכום הטענות:

- (ז) כי לא-יצא מעפר און ומאדמה לא-יצמח עמל:
- (ז) כי-אדם לעמל יולד ובני-רשף יגביהו עוף:

מעבר לטיעון ספציפי על המקרה הייחודי של איוב:

- (ח) אולם אני אדרש אל-אל ואל-אלהים אשים דברתי:

במטרה לעזור למסכנים

תיאור כחו של האל להשפיע על המציאות:

- (ט) עשה גדלות ואין חקר נפלאות עד-אין מספר:
- (י) הנתן מטר על-פני-ארץ ושלח מים על-פני חוצות:
- (יא) לשום שפלים למרום וקדרים שגבו ישע:
- (יב) מפר מחשבות ערומים ולא-תעשינה ידיהם תושיה:
- (יג) לכד חכמים בערמם ועצת נפתלים נמהרה:
- (יד) יומם יפגשו-חשך וכלילה ימששו בציהרים:

- (טו) וישע מחרב מפיהם ומיד חזק אביון:

- (טז) ותהי לדל תקוה ועלתה קפצה פיה:

מסקנה - ייסורים מאת ה' סופם לטובה, והם מחשלים את האמונה:

- (יז) הגה אשרי אנוש יזכנו אלוה ומוסר שדי אל-תמאס:

- (יח) כי הוא יבא יב ויחפש ימחן וידו [וידין] תרפינה:

- (יט) בשש צרות יצילך ובשבע לא-יגע בכ רע:

- (כ) ברעבו פדך ממות ובמלחמה 2 מידי חרב:

- (כא) בשוט לשון 3 תחבא ולא-תירא משד 4 כי יבוא:

- (כב) לשד ולכפון 5 תשחק ומחית הארץ 6 אל-תירא:

- (כג) כי עם-אבני השדה 7 בריתך וחית השדה השלמה-לך:

- (כד) וידעת כי-שלום אהלך ופקדתך נוך ולא תחטא:

- (כה) וידעת כי-רב זרעך וצאצאך כעשב הארץ:

- (כו) תבוא בכלח אלי-קבר בעלות גדיש בעתו:

- (כז) הגה-זאת חקרנוה כן-היא שמענה ואתה דע-לך:

פרקים ו-ז': תגובתו של איוב

הקדמה - תגובתי הקשה אינה מוגזמת:

(ב) לו שקול ישקל בעשי וְהוֹתִי בְּמִזְנוֹנִים יִשְׁאוּר־יָחַד:

(ג) כִּי־עָתָה מְחֹל יָמַי יִכְבֹּד עַל־כֵּן דְּבָרֵי לְעוֹ:

(ד) כִּי חִצֵּי שָׂדֵי עִמָּדֵי אֲשֶׁר חִמַּתְם שְׂתֵּה רוּחִי בְּעוֹתֵי אֱלֹהֵי יַעֲרֹכּוּנִי:

טענה א' - התירוץ של אליפז תפל ולא מספק:

(ה) הִינְהִקְפְּרָא עַל־יַדְשָׂא אִם יִגְעֶה־שׁוֹר עַל־בְּלִילוֹ:

(ו) הַיֵּאֱכַל תִּפְל מִבְּלִי־מֶלַח אִם־יִשְׁטַעַם בְּרִיר חֲלָמוֹת:

(ז) מֵאֵנָה לְגִגּוּעַ נִפְשֵׁי הַמָּוֶה כְּדוֹי לְחַמִּי:

(ח) מִי־יִתֵּן תָּבוֹא שְׂאֵלֹתַי וְתִקְוֹתַי יִתֵּן אֱלֹהֵי:

(ט) וַיֵּאֵל אֱלֹהֵי וַיִּדְבָּרֵנִי יִתֵּן יָדוֹ וַיִּבְצָעֵנִי:

(י) וְתֵהִי עוֹד וְנִחַמְתִּי וְאִסְלַדְהָ בְּחִילָה לֹא יִחְמוֹל

כִּי־לֹא כַחֲדָתִי אֲמַרִי קְדוֹשׁ:

(יא) מִה־בְּחֵי כִי־אֵיחַל וּמִה־קִּצֵּי כִי־אֲאָרִיךְ נִפְשֵׁי:

(יב) אִם־כָּח אֲבָנִים כָּחֵי אִם־בְּשָׂרֵי נְחוּשׁ:

(יג) הֲאִם אֵין עֲזָרְתִי בִּי וְתִשְׁעֵה נִדְחָה מִמִּנִּי:

- טענה ב' - מי בקש מכם תירוצים ומוסר?**
- (כב) הֲכִי־אֲמַרְתִּי הֲבוּ לִי וּמִכְּחֶכֶם שִׁחַדוּ בְּעַדִּי:
- (כג) וּמִלְטוֹנֵי מִי־צָר וּמִי־עָרִיצִים תִּפְדּוּנִי:
- (כד) הֲרוּנִי וְאֲנִי אֲחַרִּישׁ וּמִה־שִּׁגִיתִי הֲבִינּוּ לִי:
- (כה) מִה־נִּמְרָצוּ אֲמַר־יִשָּׁר וּמִה־יֹּכִיחַ הֲוֹכַח מִכֶּם:
- (כו) הֲלֹהוּכַח מְלִים תִּחְשְׁבוּ וְלִרוּחַ אֲמַרִי נֹאֵשׁ:
- (כז) אֲרִי־עַל־יָתוֹם תִּפְּלוּ וְתִכְרוּ עַל־רֵיעֵכֶם:
- הקשיבו לדברי:**
- (כח) וְעָתָה הוֹאִילוּ פְּנּוּבֵי וְעַל־פְּנִיכֶם אִם־אֲכַזֵּב:
- (כט) שְׁבוּ־נָא אֶל־תְּהִי עוֹלָה וְשׁוּבוּ עוֹד צְדָק־יִבְּהַ:
- (ל) הִישָׁב־בְּלִשׁוֹנִי עוֹלָה אִם־חֲכִי לֹא־יִבִּין הַיּוֹת:

בין הטענות - מזמור לבוגדים:

(יד) לְמַם מִרְעֵהוּ חֶסֶד וּרְאֵת שְׂדֵי יַעֲזוּב:

(טו) אֲחִי בְּגָדוֹ כְּמוֹר־נַחַל כְּפֹאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבְרוּ: (טז) הַקְּדָרִים מִגִּי־קֶרֶחַ עֲלִימוֹ יִתְעַלְס־שְׁלֵג: (יז) בְּעַת יִזְדָּבוּ נִצְמָתוֹ בְּחֶמּוֹ נִדְעָכוּ

מִמְקוֹמָם: (יח) יִלְפְּתוּ אַרְחוֹת דְּרָכָם יַעֲלוּ בְּתֵהוּ וַיֵּאבְדוּ: (יט) הַבֵּיטוּ אַרְחוֹת תְּמָא הַלִּיכֹת שָׁבָא קְדוֹר־לְמוֹ: (כ) בִּשְׂוֹ כִּי־בִטַּח בָּאוּ

עֲדִיָּה וַיִּחְפְּרוּ:

(כא) כִּי־עָתָה הֵייתֶם לֹא [לו'] תִּרְאוּ חֲתַת וְתִירְאוּ:

טיעוני איוב כלפי ה'

חיי האדם חולפים ולא חזרים:

- (ו) יָמֵי קְלוּ מִגִּי־אֲרָג וַיִּכְלוּ בְּאָפֶס תִּקְוָה:
- (ז) וְכֵן כִּי־רוּחַ חַיִּי לֹא־תָשׁוּב עֵינִי לְדָאוֹת טוֹב:
- (ח) לֹא־תִשׁוּרְנִי עֵינֵי רֵאִי עֵינִיךְ בִּי וַאֲיָנְנִי:
- (ט) כְּלָה עֵנְן וַיִּלְךְ כֵּן יוֹרֵד שְׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה:
- (י) לֹא־יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ וְלֹא־יִפְרְנוּ עוֹד מִקְמוֹ:

חיי האדם מלאים בלחץ ומרדף:

- ז (א) הֲלֹא־צָבָא לְאֲנוּשׁ עַל־יֶדְיָךְ וְכִימֵי שְׂכִיר יָמָיו:
- (ב) כְּעֶבֶד יִשְׁאָר־צֶל וְכִשְׂכִּיר יִקְוֶה פְּעֹלוֹ:
- (ג) כֵּן הִנְחַלְתִּי לִי יֶרֶח־שָׁוֵא וְלִילוֹת עֵמֶל מִנְּגִלִי:
- (ד) אִם־שָׁכַבְתִּי וְאֲמַרְתִּי מִתִּי אִקּוּם וּמִדָּר־עָרֵב וְשִׁבְעֵתִי נִדְדִים עַד־יִנְשָׁף:
- (ה) לְבַשׁ בְּשָׂרֵי רִמָּה וְגוֹשׁ עֶפְר עוֹרִי רָגַע וַיִּמָּאֵס:

מדוע אלהים מקשה כל כך על האדם?

- (יא) גִּם־אֲנִי לֹא אֲחַשֶׁךְ פִּי אֲרַבְרָה בְּצַר רוּחִי אֲשִׁיחָה בְּמֹר נִפְשִׁי:
- (יב) הֲאִם־אֲנִי אִם־תִּנְיָן כִּי־תִשִּׂים עָלַי מִשְׁמֶר:
- (יג) כִּי־אֲמַרְתִּי תִנְחַמְנִי עֲרִשִׁי יִשָּׂא בְּשִׁיחִי מִשְׁכַּבִּי:
- (יד) וְחַתְתִּנִּי בְּחֲלָמוֹת וּמְחַזְיוֹנוֹת תִּבְעַתְנִי:
- (טו) וְתִבְחַד מִחֶנֶק נִפְשֵׁי מוֹת מַעֲצוּמוֹתִי:
- (טז) מֵאִסְתִּי לֹא־לְעֹלָם אֲחִיָּה חֲדָל מִמִּנִּי כִּי־הִבֵּל יָמֵי:
- (יז) מִה־אֲנוּשׁ כִּי תִגְדְּלוּנִי וְכִי־תִשִּׂית אֵלָיו לְבָךְ:
- (יח) וְתִפְקְדֵנוּ לְבִקְרִים לְרִגְעִים תִּבְחַנְנוּ:
- (יט) כַּמּוֹה לֹא־תִשְׁעָה מִמִּנִּי לֹא־תִרְפְּנִי עַד־בְּלַעִי רִקִּי:

אפילו אם חטאתי - למה זה מטריד את האלוה?

- (כ) חֲטָאתִי מִה אֲפַעֵל וְלֶךְ נִצַּר הָאָדָם לְמָה שְׂמַתְנִי לְמַפְגַּע לְךָ וְאֵהְיָה עָלַי לְמִשָּׂא:
- (כא) וּמָה וְלֹא־תִשָּׂא פִשְׁעִי וְתַעֲבִיר אֶת־עֵוֹנִי כִּי־עָתָה לְעַפְר אֲשָׁכַב וְשִׁחַרְתִּנִּי וַאֲיָנְנִי:

1. בראשית רבה פד ג:

"לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז" (איוב ג כו). "לא שלותי" - מעשו, "ולא שקטתי" - מלבן, "ולא נחתי" - מדינה, "ויבא רוגז" - בא עלי רוגזו של יוסף.

2. בבא בתרא טז עמוד ב:

"כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה" (איוב ז, ט) אמר רבא מכאן שכפר איוב בתחיית המתים

3. בבא בתרא טו עמוד ב:

חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו. הביא הקב"ה עליו יסורין. התחיל מחרף ומגדף. כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז [כדי] לטרדו מן העולם הבא.

4. שמות רבה כו, א:

"לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רוגז" (איוב ג כו). "לא שלותי" - מבבל, "ולא שקטתי" - ממדי, "ולא נחתי" - מיון, "ויבא רוגז" - מאדום.